

Nr 185.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, m. m.; given Stockholms slott den 27 mars 1953.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;

2) lag angående ändrad lydelse av 34 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;

3) lag angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

4) lag angående ändrad lydelse av 13 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; samt

5) lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

GUSTAF ADOLF.

Allan Nordenstam.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås vissa ändringar av nuvarande regler om valkretsindelning vid fullmäktigval i kommunerna. Beträffande kommunalfullmäktigval samt stadsfullmäktig- och kyrkofullmäktigval annorstädes än i Stockholm skall enligt förslaget den nuvarande tvingande regeln, att indelning i valkretsar *skall* ske då invånarantalet i kommunen eller församlingen överstiger 10 000, ersättas av en bestämmelse att under nämnda förutsättning indelning *må* ske. Stad med mer än 40 000 invånare skall dock för stadsfullmäktigval alltid vara indelad i valkretsar. Om synnerliga skäl föreligger skall vidare för samtliga nämnda slag av val valkretsindelning få äga rum, även om invånarantalet ej överstiger 10 000. Vissa jämkningar föreslås även i bestämmelserna om valkretsindelning för de kommunala valen i Stockholm.

De nya bestämmelserna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1953.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad.

Härigenom förordnas, att 15 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

15 §.

För val av stadsfullmäktige skall stad med mera än 10 000 invånare indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

(Föreslagen lydelse:)

15 §.

För val av stadsfullmäktige skall stad med mera än 40 000 invånare indelas i valkretsar. Är *folkmängden i stad mindre än nu sagts men överstiger den 10 000, må valkretsindelning ock företagas, där så befinnes lämpligt. Annan stad må ej indelas i valkretsar, såframt icke till följd av stadens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligga därtill.* Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning — — — — — särskilda valkretsarna.

Om indelning — — — — — i tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

¹ Senaste lydelse se 1932: 266.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 34 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

Härigenom förordnas, att 34 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

34 §.

För val av kommunalfullmäktige skall kommun med mera än 10 000 invånare indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

(Föreslagen lydelse:)

34 §.

För val av kommunalfullmäktige må kommun med mera än 10 000 invånare indelas i valkretsar, där så befinnes lämpligt. Annan kommun må ej indelas i valkretsar, såframt icke till följd av kommunens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligga därtill. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning — — — — — särskilda valkretsarna.

Om indelning — — — — — i tillämpning. _____

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

**Förslag
till**

Lag

**angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259)
om församlingsstyrelse.**

Härigenom förordnas, att 31 § lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

31 §.

För val av kyrkofullmäktige skall församling med mera än 10 000 invånare indelas i valkretsar. Vid val av fullmäktige för kyrklig samfällighet skall dock varje i samfälligheten ingående församling eller del av församling utgöra en valkrets. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

(Föreslagen lydelse:)

31 §.

För val av kyrkofullmäktige må församling med mera än 10 000 invånare indelas i valkretsar, där så befinnes lämpligt. Annan församling må ej indelas i valkretsar, såframt icke till följd av församlingens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerligen skäl föreligga därtill. Vid val av fullmäktige för kyrklig samfällighet skall dock varje i samfälligheten ingående församling eller del av församling utgöra en valkrets. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning — — — — — eller stadsfullmäktigval.

Om indelning — — — — — i tillämpning. _____

Denna lag träder i kraft den 1
juli 1953.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 13 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 13 § lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

13 §.

För val — — — — inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst *tjugufem* stadsfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en stadsfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande en hundradel av stadens folkmängd; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att territoriell församling, där så ske kan, lämnas odelad och icke i något fall delas på flera än två kretsar; samt att antalet fullmäktige för hela staden, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna.

Om indelning — — — — i tillämpning.

(Föreslagen lydelse:)

13 §.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst *trettio* stadsfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en stadsfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande en hundradel av stadens folkmängd; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att territoriell församling, där så ske kan, lämnas odelad och icke i något fall delas på flera än två kretsar; samt att antalet fullmäktige för hela staden, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

¹ Senaste lydelse se 1936: 77.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

10 §.

10 §.

För val av kyrkofullmäktige skall församling, där mera än trettio fullmäktige skola väljas, indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

För val av kyrkofullmäktige må församling, där mera än trettio fullmäktige skola väljas, indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning — — — — — särskilda valkretsarna.

Om indelning — — — — — i tillämpning. _____

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
27 mars 1953.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t. f. chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Nordenstam, fråga om *ändring av gällande bestämmelser angående valkretsindelning vid val av fullmäktige i kommuner* samt anför följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 januari 1950 tillkallade chefen för justitiedepartementet samma dag ledamoten av riksdagens första kammare landshövdingen K. J. Olsson, ordförande, ledamoten av första kammaren direktören, nuvarande borgarrådet J. Bergvall, borgmästaren, numera lagmannen C. O. Engqvist, ledamoten av andra kammaren professorn E. Håstad, ledamoten av andra kammaren folkskolläraren G. Skoglund, ledamoten av första kammaren professorn S. Wahlund och ledamoten av andra kammaren sekreteraren A. Wallentheim att verkställa utredning rörande vissa frågor om folkomröstning och valsätt. I utredningsuppdraget har bl. a. ingått att undersöka förutsättningarna för en reform av gällande bestämmelser om stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigval liksom av motsvarande valkretsstadganden för övriga primärkommuner. Utredningsmännen, vilka antagit benämningen *1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning*, har i ett den 30 december 1952 avlämnat betänkande, del IV (SOU 1953: 1), behandlat nämnda fråga om valkretsar vid fullmäktigval i kommunerna samt framlagt förslag till ändringar i 1930 års lagar om kommunalstyrelse i stad, om kommunalstyrelse på landet, om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm ävensom i 1935 års lag om kommunalstyrelse i Stockholm.

Yttranden över detta betänkande har genom remiss inhämtats från överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser ävensom från svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund. Överståthållarämbetet har vid sitt yttrande fogat utlåtande av stadskollegiet i Stockholm. Vid länsstyrelsernas yttranden har i större eller mindre utsträckning fogats

ytranden av kommunala organ. Sålunda har utlåtanden avgivits av drätselkammarna i Södertälje, Nacka, Sundbyberg, Solna och Lidingö, kommunalnämnderna i Täby och Sollentuna köpingar samt Huddinge och Frösåkers kommuner, magistraten och drätselkammaren i Uppsala, kyrkorådet i Uppsala domkyrkoförsamling, magistraten och drätselkammaren i Enköping, kommunalnämnderna i Älvkarleby och Olands kommuner, magistraterna i Nyköping och Eskilstuna, kommunalborgmästarna i Katrineholm och Oxelösund, kommunalnämnderna i Stora Malms och Tunabergs kommuner, magistraten i Norrköping, drätselkammarna i Linköping och Motala, kommunalnämnden i Finspång, magistraten i Jönköping, valnämnderna i Nässjö, Huskvarna, Värnamo och Tranås, magistraten och stadsfullmäktige i Växjö, drätselkammaren i Västervik, stadsfullmäktige i Kalmar, stadsfullmäktige i Visby, kommunalnämnden i Romaklosters kommun, stadsfullmäktige i Karlskrona och Karlshamn, drätselkammarna i Kristianstad, Hässleholm, Simrishamn och Ängelholm, drätselkammarna i Malmö, Hälsingborg, Lund, Landskrona och Trelleborg, kyrkoråden i Malmö och Hälsingborg, magistraten i Uddevalla, kommunalnämnderna i Partille, Öckerö och Tjörns kommuner, magistraten i Borås, magistraten och drätselkammaren i Vänersborg, kommunalborgmästaren och drätselkammaren i Skövde, magistraterna och drätselkammarna i Lidköping och Falköping, kommunalborgmästaren i Skara, kommunalborgmästarna och drätselkammarna i Hjo och Tidaholm, kommunalnämnderna i Tibro, Karlsborg, Vilske och Habo kommuner, magistraterna och drätselkammarna i Karlstad och Kristinehamn, drätselkammaren och valnämnden i Arvika, magistraten i Örebro, kommunalborgmästaren i Karlskoga, kommunalnämnden i Ljusnarsbergs kommun, magistraten och stadsfullmäktige i Västerås, magistraten i Sala, kommunalfullmäktige i Hallstahammars köping, kommunalborgmästaren i Fagersta, magistraten i Falun, kommunalborgmästarna i Borlänge och Ludvika, kommunalnämnderna i Grangärde, Mora och Stora Tuna kommuner, kyrkorådet i Ludvika församling, magistraten och drätselkammaren i Gävle, kommunalborgmästaren i Sandviken, kyrkorådet i Valbo församling, drätselkammarna i Sundsvall, Härnösand, Kramfors, Sollefteå och Örnköldsvik, kommunalnämnderna i Torps, Njurunda, Själevads, Fjällsjö, Ramsele, Anundsjö och Säbrå kommuner samt Sköns köping, magistraten och drätselkammaren i Östersund, magistraterna i Umeå och Skellefteå ävensom kommunalnämnderna i Burträsk, Degerfors, Skellefteå och Vilhelmina landskommuner.

Jag anhåller nu att få upptaga denna fråga till behandling.

Inledning.

Gällande ordning beträffande indelning i valkretsar för fullmäktigval i kommunerna.

Städer. I 7 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad (LKS) gives det allmänna stadgandet att stadskommuns beslutanderätt utövas av stadsfullmäktige eller å allmän rådstuga.

Stadsfullmäktige skall enligt 8 § finnas i varje stad med mera än 700 inv. och kunna utses även i stad med mindre folkmängd. Då folkmängden i var och en av rikets städer överstiger nämnda tal, är stadsfullmäktiginstitutionen i själva verket obligatorisk i dem alla.

Stadsfullmäktiges antal skall enligt 10 § LKS uppgå till lägst 15, högst 60. Antalet bestämmes i förhållande till folkmängden sålunda att stad med 2 000 inv. eller därunder utser 15—30 stadsfullmäktige, stad med 2 001—5 000 inv. 20—35, stad med 5 001—20 000 inv. 25—40, stad med 20 001—40 000 inv. 35—50 och stad med över 40 000 inv. 45—60. Det ankommer på allmänna rådstugan att inom dessa gränser fastställa antalet stadsfullmäktige för staden.

Stadgandet om valkretsar i 15 § LKS har följande lydelse.

För val av stadsfullmäktige skall stad med mera än 10 000 invånare indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst trettio stadsfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en stadsfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då stadens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela staden; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela staden, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna.

Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga, efter därom av magistraten eller, där sådan ej finnes, av drätselkammaren uppgjort förslag, stadsfullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts stadsfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

Enligt 8 § lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i *Stockholm* är antalet stadsfullmäktige i denna stad 100. För valkretsindelningen vid stadsfullmäktigval i *Stockholm* gäller enligt 13 § samma lag bl. a. att varje krets skall utse minst tio, högst tjugufem stadsfullmäktige.

I enlighet med de nu återgivna bestämmelserna var vid stadsfullmäktigvalet 1950 70 städer indelade i två eller flera valkretsar, medan 63 var odelade. Av de valkretsindelade städerna omfattade 52 två valkretsar, 15 tre

kretsar, 2 fyra kretsar samt 1 — Stockholm — sex kretsar. Antalet stadsfullmäktigekretsar utgjorde därför sammanlagt 226.

Uppdelning i flera valkretsar än två har skett tämligen oberoende av städernas storleksförhållanden. De två städer som vardera indelats i *fyra* valkretsar är Kristianstad (ca 24 000 inv.) och Borås (ca 57 000 inv.). Bland städerna med *tre* valkretsar återfinnes å ena sidan de fyra, näst Stockholm, folkrikaste städerna (Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg) samt å andra sidan en stad med endast något över 10 000 inv. (Ängelholm). Fem av de i tre valkretsar delade städerna hade en folkmängd mellan 20 000 och 25 000 (Sundbyberg, Lidingö, Mölndal, Uddevalla, Borlänge), medan de återstående fem hithörande städerna hade mellan 30 000 och något över 60 000 inv. (Solna, Uppsala, Jönköping, Karlskrona, Västerås). Till jämförelse må nämnas att tre städer med invånarantal mellan 50 000 och 65 000, oaktat sin storlek, bibehållit en indelning i endast *två* valkretsar (Eskilstuna, Linköping och Örebro).

Antalet mandat i stadsfullmäktigkretsarna växlar inom de i lagen angivna gränserna, lägst 10 och högst 30 eller, i de större av de odelade städerna, 40. Mandatantalet för varje valkrets är, såsom naturligt, i allmänhet mindre i den mån staden uppdelats i flera sådana kretsar. Medan i flertalet *odelade* städer väljes 25 eller 30 stadsfullmäktige, utses sålunda i städer med *två* valkretsar vanligen omkring 20 fullmäktige inom vardera kretsen, i städer med *tre* valkretsar i allmänhet 12—20 fullmäktige och i städer med *fyra* valkretsar i intet fall flera än 15 fullmäktige per krets. I Stockholm valdes vid 1950 års val i de sex valkretsarna lägst 13, högst 20 fullmäktige. Genomsnittstalen för antalet mandat per valkrets vid samma val i städerna, fördelade efter valkretsindelningen, framgår av följande sammanställning.

	Antal mandat per valkrets i genomsnitt
Odelade städer	28
Städer med 2 valkretsar	19
» » 3 »	16
» » 4 »	12
Stockholm	17

Landskommuner jämte köpingar. Liksom för städerna är fullmäktigeinstitutionen obligatorisk för landskommuner och de med dem jämställda köpingarna så snart folkmängden överstiger 700, fakultativt vid lägre invånarantal. Stadgandet härom upptages i 8 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet (LKL). Sedan den 1 januari 1952, då kommunindelningsreformen trädde i kraft, stiger invånarantalet i alla landskommuner utom en över nämnda gräns. Även med avseende å antalet kommunalfullmäktige gäller enligt 30 § LKL i princip samma reglering som för stadsfullmäktige. Kommunalfullmäktiges antal är dock f. n. begränsat

till 40, i det att landskommun med över 5 000 inv. äger utse 25—40 fullmäktige. Om antalet fullmäktige beslutar i landskommun kommunalstämman.

Beträffande valkretsindelning vid val av kommunalfullmäktige ges i 34 § LKL i väsentliga delar samma bestämmelser som de enligt 15 § LKS för stadsfullmäktigval stadgade. Även för landskommuner och köpingar gäller sålunda att kommun med mera än 10 000 inv. skall indelas i valkretsar för fullmäktigval. Inom varje valkrets må dock ej utses flera kommunalfullmäktige än 20. För landskommunerna gäller vidare den speciella bestämmelsen i fråga om utformningen av valkretsarna, att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl må förläggas till olika valkretsar.

Vid 1950 års kommunalfullmäktigval, som i princip avsåg val av fullmäktige för de från den 1 januari 1952 bildade storkommunerna, var endast 27 av de omkring 900 landskommunerna (inräknat köpingarna) delade i valkretsar (i 18 fall två valkretsar, i 9 fall tre valkretsar). Av de sålunda uppdelade kommunerna hade 23 mera än 10 000 inv., och valkretsindelning var alltså i dem obligatorisk. I 3 av dessa kommuner översteg folkmängden 20 000 (Huddinge, Skellefteå landskommun och Gällivare). Flertalet av de i valkretsar delade landskommunerna är belägna i Norrland. Vissa av dem har en synnerligen betydande ytvidd.

Vad beträffar *municipalsamhällen* må här nämnas att indelning i valkretsar icke i något fall skall företagas vid val av municipalfullmäktige (88 § LKL).

Kyrkliga kommuner. I församling — med vilken likställes kyrklig samfällighet — skall enligt 4 § lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse (LFS) kyrkofullmäktige finnas, om invånarantalet överstiger 1 500. I mindre församlingar är fullmäktigeinstitutionen fakultativ. 1950 valdes kyrkofullmäktige i något mindre än halva antalet territoriella församlingar.

Kyrkofullmäktiges antal bestämmes enligt 27 § LFS av kyrkostämman. Församling med högst 2 000 inv. utser 15—20 ledamöter, församling med 2 001—5 000 inv. 15—25, församling med 5 001—10 000 inv. 20—30 och församling med mer än 10 000 inv. 25—40. För kyrklig samfällighet bestämmes dock antalet fullmäktige av Kungl. Maj:t.

I fråga om valkretsindelning upptages i 31 § LFS bestämmelser motsvarande dem som givits för val av kommunalfullmäktige. Tillika föreskrives att valkretsar vid kyrkofullmäktigval såvitt möjligt skall sammanfalla med valkretsarna vid kommunal- eller stadsfullmäktigval.

För *Stockholm* gäller enligt lag den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i denna stad särskilda bestämmelser. För val av kyrkofullmäktige skall enligt 10 § i sistnämnda lag församling indelas i valkretsar därest mera än trettio fullmäktige skall väljas. Vid denna indelning skall — liksom vid motsvarande indelning enligt de för kyrkofullmäktigval i allmänhet

gällande bestämmelserna — iakttagas att varje krets kommer att utse minst tio, högst tjugu fullmäktige.

Slutligen anmärkes att beträffande samtliga nu berörda val förutsättes, jämte valkretsindelningen, en indelning i *valdistrikt*. För att underlätta röstavgivningen kan sålunda valkretsar indelas i valdistrikt, vilket emellertid icke påverkar den slutliga sammanräkningen av rösterna och mandatens fördelning inom kretsen. Bestämmelser om valdistrikt är för såväl kommunal- och stadsfullmäktigval som kyrkofullmäktigval sammanförda i 3 § av kommunala vallagen den 6 juni 1930. Om indelning i valdistrikt förordnar länsstyrelsen. För val av kommunal- eller stadsfullmäktige överensstämmer valdistriktsindelningen med den som begagnas vid val till andra kammaren och till landsting.

Reformyrkanden.

Vid flera tillfällen har förslag framförts i riksdagen att bestämmelserna om valkretsindelning vid val av stadsfullmäktige borde upphävas eller göras fakultativa för att därigenom en rättvisare mandatfördelning skulle ernås. Här kan erinras om motioner i denna riktning vid 1930, 1935, 1936 och 1948 års riksdagar, vilka motioner dock icke vann riksdagens bifall.

Vid 1949 års riksdag väcktes ånyo motioner (I: 52 av herr Weiland m. fl. och II: 53 av herr Swedberg m. fl.) om upphävande av bestämmelserna angående valkretsindelning vid stadsfullmäktigval. Motionärerna framhöll att indelningen i valkretsar stundom kunde förhindra en ur proportionell synpunkt rättvis fördelning av mandat. De betonade vidare att städernas indelning i valkretsar icke syntes ha skett efter någon enhetlig grund och anförde som exempel att såväl Mölndal med 19 000 inv. som Göteborg med 344 000 inv. indelats i tre valkretsar.

Konstitutionsutskottet erinrade i sitt utlåtande (nr 19) om att reglerna beträffande stads obligatoriska indelning i valkretsar infördes i samband med 1909 års proportionsvalreform i syfte att underlätta det nya valsystemets användning. Behovet av stads indelning i valkretsar hade emellertid, enligt utskottets uppfattning, väsentligen minskats genom de sedermera införda reglerna om valdistriktsindelning. Det vore givetvis angeläget, att om i stad lokala intressen funnes, dessa erhöle möjlighet att göra sig gällande vid valen. Utskottet påpekade emellertid att sådan möjlighet kunde åvägbringas genom begagnande av valsedlar som helt eller delvis upptoge namn på personer från ifrågavarande del av kommunen. Utan att andra väsentliga intressen trädde för nära skulle därför enligt utskottets mening syftet att nå större proportionell rättvisa kunna vinnas antingen genom upphävande av valkretsindelningen eller genom justering uppåt av det befolkningstal som avgjorde, huruvida stad skulle indelas i valkretsar, eller därigenom att valkretsindelning gjordes fakultativ. Utskottet hemställde med anledning därav att riksdagen ville hos Kungl. Maj: t anhålla om utredning av

frågan om revision av de i 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad meddelade bestämmelser angående stads indelning i valkretsar. Konstitutionsutskottets utlåtande godkändes av riksdagens båda kamrar, varefter riksdagen i skrivelsen nr 207 hemställde om den utredning som sedan kom till stånd genom 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning.

Förslag om upphävande av bestämmelserna om valkretsindelning vid val av kommunalfullmäktige har framförts i riksdagen blott vid ett tillfälle, år 1930, då motioner härom väcktes, vilka emellertid avslogs av kamrarna. Då konstitutionsutskottet vid 1949 års riksdag tillstyrkte utredning av frågan om revision av bestämmelserna om stads indelning i valkretsar, uttalade emellertid utskottet att därest ifrågavarande utredning skulle visa att nämnda bestämmelser borde upphävas eller modifieras, det borde övervägas om motsvarande omreglering skulle företagas i övriga kommunalagar.

Betänkandet.

Behovet av en reform.

I sitt förut nämnda betänkande angående valkretsar vid fullmäktigval i kommunerna anför 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning angående behovet av en reform bl. a. följande.

En uppdelning av valområdet i särskilda valkretsar medför vid proportionella val alltid — såvida ej ett speciellt utjämningsförfarande anordnas — större risk för att mandatfördelningen slumpmässigt avviker från vad som med hänsyn till rösttalen för de olika väljargrupperna framstår som naturligt. Det ligger därför i sakens natur att de gällande bestämmelserna om obligatorisk valkretsindelning vid fullmäktigval i kommuner med högre invånarantal än 10 000 ofta leda till att valresultaten från proportionell synpunkt bli något mindre rättvisande än vad utan uppdelning skulle blivit fallet. Eftersom den tendens att gynna stora partier, som finnes hos den tillämpade d'Hondtska fördelningsmetoden, framträder särskilt i mindre valkretsar med jämförelsevis få mandat att fördela, torde valkretsindelningen framför allt minska de mindre väljargruppernas möjligheter att göra sig gällande vid valen. Om ett parti t. ex. befinner sig i det läget att det i vardera av två valkretsar har ett ej obetydligt rösttal utan att detta dock i någon av kretsarna fullt räcker för att förvärva ett mandat, skulle partiet, därest kretsarna varit sammanslagna, kunnat utnyttja sitt samlade rösttal vid konkurrensen om platserna och därigenom — måhända med bred marginal — kunnat ta en plats. Även för ett stort parti inträffar det emellanåt att det missgynnas av uppdelningen i valkretsar. Sedan partiet erhållit ett antal mandat, återstår i regel i varje valkrets en större eller mindre mängd reströster vilka ej räcka till för förvärv av ytterligare mandat. Genom att rösterna sammanföras i en gemensam valkrets kunna emellertid så många som möjligt av dem vid mandatfördelningen tagas i anspråk för partiets räkning, medan antalet onyttiga reströster nedbringas. Vad nu sagts

beträffande fördelningen mellan partierna gäller också, vid mandatfördelningen inom dessa, för särskilda fraktioner och listtyper.

Även om bestämmelserna angående valkretsar vid de kommunala fullmäktigvalen sålunda i viss mån försämra utsikterna till en proportionellt sett jämn fördelning av mandat, torde förhållandena vid dessa val dock delvis vara mera gynnsamma i nämnda hänseende än t. ex. vid andrakammarval. Av betydelse är härvid att antalet mandat i varje valkrets vid fullmäktigvalen aldrig kan understiga tio och således i allmänhet är ej oväsentligt större än i andrakammarkretsarna. Valkretsindelningens inverkan på mandatens fördelning begränsas vidare därav att — även där en sådan uppdelning förekommer — kommunerna vanligen icke äro delade i flera än två valkretsar och att antalet, med undantag för Stockholm, i varje fall ej överstiger fyra. Om fullmäktigvalet i varje kommun ses för sig, skiljer sig läget även i detta avseende från andrakammarvalen, där de slutliga avvikelserna vid fördelningen framgå av en summering från 28 valkretsar.

För att belysa valkretsindelningens inverkan på mandatfördelningen har utredningen gjort en undersökning beträffande 1950 års stadsfullmäktigval. Därvid har fullmäktigplatserna fördelats enligt rösttalen inom varje stad som en enhet, d. v. s. med bortseende från valkretsindelningen, och den sålunda beräknade mandatfördelningen jämförts med de resultat som i verkligheten erhöles. Utfallet av jämförelsen redovisas av utredningen i denna sammanställning.

Valkretsindelningens inverkan på mandatfördelningen mellan partierna vid 1950 års stadsfullmäktigval.

	Antal städer i vilka överflyttats			
	0	1	2	3
	mandat			
Samtliga uppdelade städer (70 st.)	11	42	16	1
Därav städer över 50 000 inv. (11 st.).....	—	5	5	1
under 50 000 inv. (59 st.)	11	37	11	—

Utredningen anför vidare, att utöver de förändringar i mandatfördelningen mellan partierna, som sålunda konstaterats, valkretsindelningen vid 1950 års stadsfullmäktigval även medförde vissa avvikelser vid platsfördelningen mellan fraktioner inom partierna. I några fall, där ett parti som sådant ej berörts av valkretsindelningen, har denna dock föranlett att en fraktion inom partiet gynnats framför en annan, vanligen så att en jämförelsevis liten fraktion gått miste om ett mandat som i stället tillfallit den allmänna listan. I ett fall hindrades tre skilda fraktioner inom ett parti av valkretsindelningen att erhålla det mandat, som eljest skulle tillfallit dem, varför mandatinnehavet för den allmänna listan ökades med tre och de nämnda fraktionerna blev orepresenterade. Vidare har i ett par fall konstaterats att såväl ett parti som en fraktion därav gynnats genom valkretsindelningen i förhållande till tävlande grupper. Sålunda har, samtidigt

med att ett parti fått ett eller två mandat mera än eljest skulle varit fallet, fördelningen inom partiet utfallit så att en fraktion av partiet erhållit två resp. tre överskjutande mandat men en annan fraktion inom samma parti ett mandat för litet.

För att närmare klargöra verkningarna av den gällande obligatoriska bestämmelsen om uppdelning i valkretsar av kommuner med större folkmängd än 10 000 och för att utröna om speciella skäl i vissa fall föreligger att bibehålla skilda valkretsar har utredningen inhämtat uppgifter i ämnet från samtliga 59 berörda städer med lägre befolkningstal än 50 000. Resultatet av denna undersökning redovisas i betänkandet (s. 23—27), till vilket här torde få hänvisas.

Utredningens förslag.

I kapitel VI av betänkandet redogör utredningen för sitt förslag. Till en början anföres vissa allmänna synpunkter på frågan om valkretsindelning. Utredningen yttrar i detta sammanhang.

Bestämmelser om valkretsindelning vid proportionella allmänna val torde främst grundas på en önskan att olika lokala intressen skola tillbörligt beaktas vid kandidatnomineringen. Helt naturligt uppställas nämligen såsom kandidater för en valkrets i första hand sådana personer som äga nära anknytning till kretsen och där gjort sig kända. Ännu ett skäl för att indela valområdet i skilda valkretsar kan föreligga i den mån ett stort antal representanter skall utses. Redan av praktiska hänsyn är det icke lämpligt med alltför långa namnlistor vid valen. En sådan ordning är även ägnad att i alltför hög grad undanskjuta det personliga momentet i valakten; väljarna få rösta på ett mycket stort antal kandidater men kunna i allmänhet äga någon närmare kännedom endast om ett fåtal av dem. Mot att låta även mycket stora och folkrika valområden bilda odelade enheter för mandatfördelningen kan vidare invändas att den proportionella valmetoden i sådant fall kan bereda möjlighet också för obetydliga grupper av mer eller mindre tillfällig karaktär att göra sig gällande vid valen. Vad angår de kommunala valen torde man visserligen — åtminstone så länge den för dessa nu gällande proportionsvalmetoden äger tillämpning — knappast behöva befara att en valkretssammanslagning skulle kunna främja en alltför långtgående splittring inom väljarkåren annat än möjligen i de största kommunerna, men synpunkten är beträffande dessa otvivelaktigt värd ett visst beaktande.

För att valkretsarna skola tjäna sitt syfte, särskilt att låta de lokala intressena komma till uttryck, måste förutsättas att kretsarna utgöra efter ortens förhållanden naturliga enheter. Ofta erbjuda sig emellertid knappast några möjligheter att inom en kommun anordna lämpliga valkretsar, och detta icke minst i städerna och andra tätorter med sammanträngd befolkning. Inom det begränsade området för en kommun finnas vanligen inga sådana skiljelinjer att utpräglade särintressen föreligga för olika delar av området. Särskilt i städerna äro stora delar av befolkningen med hänsyn till bostad och verksamhet ej ensidigt knutna till en bestämd del av samhället. Över huvud taget har den ökade befolkningstätheten, de förbättrade kommunikationerna och befolkningens allt större rörlighet kraftigt

bidragit till att bryta isoleringen mellan skilda orter liksom inom dessa, i den mån sådan tidigare förekommit. Även med beaktande av tillkomsten av de nya storkommunerna torde det därför numera ofta icke vara lika naturligt som tidigare att uppdelning i valkretsar. Visserligen göra sig i många kommuner — främst de till folkmängden eller ytvidden särskilt betydande — olika lokala intressen alltså märkbara. Gränsdragningen mellan kretsarna kan dock endast i särskilda fall närmare anpassas därefter.

Utredningen anför vidare, att i sådana fall, där olika lokala intressen finns inom området för en kommun, dessa vanligen kan vinna erforderligt beaktande vid valet utan stöd av en valkretsindelning i den mån de över huvud taget är av sådan beskaffenhet och styrka att de kan komma till uttryck vid valakten. I synnerhet gäller detta enligt utredningens mening de mindre och medelstora kommunerna. Utredningen syftar härvid på att där inom en kommun områden med särintressen finns, dessa vanligen blir väl tillgodosedda vid uppgörande av partiernas kandidatlistor. En lokalt begränsad grupp av väljare kan även gå fram med egen lista eller genom strykningar eller tillägg till en partilista göra sina speciella önskemål gällande.

För att tekniskt underlätta röstavgivningen är — framhåller utredningen — valkretsindelning icke nödvändig, utan härför kan indelning i valdistrikt användas. Distriktsindelning påverkar icke den slutliga röstsammanräkningen och mandatfördelningen.

Utredningen har vid sin undersökning funnit att åtskilliga olägenheter är förenade med den nuvarande bestämmelsen om obligatorisk uppdelning av kommunerna så snart deras folkmängd överstiger 10 000. Härom anför utredningen.

De avvikelser från en proportionell fördelning av mandaten, som härleda sig från valkretsindelningen, torde visserligen vid fullmäktigvalet vanligen icke vara särskilt betydande i vad gäller förhållandet partierna emellan. Då det i några fall inträffat att ett parti till följd av valkretsindelningen fått finna sig i en mindre representation än ett annat parti, oaktat det sistnämnda partiet stannat vid ett lägre rösttal inom kommunen i dess helhet, måste detta dock framstå som föga tillfredsställande. Endast under förutsättning att på grund av kommunens storlek eller andra särskilda förhållanden verkligt bärande skäl kunna åberopas till stöd för valkretsindelningen torde ett sådant resultat kunna accepteras.

Vad beträffar personvalet kan valkretsindelningen medföra att kandidater, som vunnit anslutning inom flera kretsar, slås ut av dem som i en krets ha obetydligt högre rösttal, men sammanlagt ha väsentligt färre av kommunens väljare bakom sig än de förstnämnda. Valkretsindelningen kan på detta sätt få den verkan att lokala tvistefrågor överdimensioneras på bekostnad av en samlad kommunalpolitik. Nämnda verkan torde ytterligare förstärkas av att valkretsindelningen redan genom sin tillvaro är i viss mån ägnad att understryka förefintliga lokala motsättningar.

Såsom särskilt anmärkningsvärda framstå de följder av valkretsindelningen med avseende på personvalet, vilka sammanhånga med den framför

allt vid stadsfullmäktigvalen utbredda användningen av listor, som äro gemensamma för olika valkretsar, liksom därmed att väljarna på sina håll i betydande utsträckning begagna sådana listor, som avsetts för en bestämd krets, även i andra kretsar. Därest sådana särskilda kretslistor omväxlande användas i flera kretsar, måste det i anslutning till vad nyss anförts ofta bero av slumpen om flera eller färre namn gå in från den ena eller den andra listan. De av nämnda förhållanden följande dubbelvalen av kandidater medföra vidare — hur frågan om platsbesättningen än löses — att även andra omständigheter än de vid valet uppnådda rösttalen bli avgörande för vilka som skola anses valda. Om man tillämpar den princip, som tidigare godkänts i praxis, att anse en redan vald kandidats namn såsom obefintligt vid därefter följande sammanräkning i annan valkrets, utfaller nämligen valet av kandidater med placering efter den valde olika allt eftersom sammanräkning först sker inom den ena eller den andra kretsen. Tillåtes det däremot, enligt den grundsats som senare vunnit erkännade, den dubbelvalde att själv bestämma i vilken valkrets han skall anses vald, äger han därmed i själva verket också avgöra vilken av de närmast i tur stående kandidaterna som skall utses på den ledigblivna platsen. Då bruket av för valkretsarna gemensamma listor liksom användningen av kretslistor utom den krets för vilken de avsetts framför allt torde förekomma i sådana fall där det ej ingått i den allmänna uppfattningen, att någon olikhet föreligger mellan valkretsarna, utgöra de nu påtalade förhållandena ytterligare ett vägande skäl för att begränsa valkretsindelningen till kommuner där de naturliga förutsättningarna för en uppdelning föreligga eller den eljest påkallas av särskilda skäl.

Beträffande **b o r g e r l i g a k o m m u n e r** anför utredningen, att förutsättningarna för en valkretsindelning starkt växlar från en kommun till annan, förutom efter folkmängden, även på grund av rådande olikheter kommunerna emellan i fråga om utsträckning, inbördes förbindelser mellan skilda bebyggelsecentra och befolkningsförhållandena i övrigt liksom antalet fullmäktige. Med anledning av de varierande förhållandena har utredningen utgått från att största möjliga frihet bör beredas kommunerna att vid behov kunna få till stånd en valkretsindelning utan att tvingas därtill, när verkligt skäl till uppdelning saknas.

Vad angår frågan i vad mån en tvingande regel om uppdelning av kommuner i valkretsar alltjämt bör i någon omfattning bibehållas anför utredningen.

Liksom hittills torde endast folkmängden eller eventuellt antalet fullmäktige kunna upptagas såsom skiljelinje vid utformningen av en obligatorisk verkande regel om valkretsindelning. Då övriga omständigheter skifta, bör det emellertid endast vid ett jämförelsevis högt befolkningstal eller avsevärt antal fullmäktige kunna krävas att valkretsindelning för varje fall skall företagas. Redan av rent praktiska skäl måste å andra sidan förutsättas att valkretsindelning alltid skall äga rum åtminstone i de större städerna, och det synes därför — såvitt angår de borgerliga kommunerna, om vilka nu närmast är fråga — icke lämpligt att helt utesluta varje regel om obligatorisk valkretsindelning vid fullmäktigvalen.

Utredningen har vid sina överväganden i denna del stannat vid att föreslå att valkretsindelning obligatoriskt skall företagas i kommun med mera än 40 000 invånare. Då någon landskommun med så högt befolkningstal ej finns, blir bestämmelsen tillämplig enbart för städer av nämnda storlek. Utredningen påpekar, att enligt gällande regler städer med över 40 000 invånare skall ha minst 45 stadsfullmäktige. Det är därför med hänsyn icke endast till folkmängden utan också till antalet fullmäktige påkallat att ifrågavarande städer undantagslöst uppdelas i två eller flera valkretsar.

I fråga om kommuner med lägre befolkningstal — d. v. s. landskommuner och köpingar samt städer med högst 40 000 invånare — yttrar utredningen, att ej sällan anledning till valkretsindelning kan föreligga. Icke ens beträffande de mera folkrika av dem torde det dock utan vidare stå klart att indelning i valkretsar är den lämpligaste lösningen. Eftersom utredningen har den uppfattningen att frågan om valkretsindelning bör såvitt möjligt fritt prövas efter omständigheterna i varje särskilt fall, föreslår utredningen för de nu avsedda kommunerna en fakultativ regel, enligt vilken det överlämnas åt fullmäktige och länsstyrelsen att efter lämpligheten bedöma när indelning bör äga rum. Då de nämnda organen redan f. n. handhar den närmare utformningen av valkretsindelningen i kommunerna, innebär den föreslagna regeln endast att de vid handhavandet av denna uppgift kommer att inta en friare ställning än hittills. I den fria prövningsrätten föreslås emellertid en begränsning beträffande kommuner, vilkas folkmängd ej överstiger 10 000 invånare. Utredningen framhåller att det i viss mån torde vara tveksamt om enligt gällande ordning valkretsindelning skall anses tillåten i sådana kommuner. Bortsett härifrån kan enligt utredningens mening endast i enstaka undantagsfall tillräckliga skäl finnas för att motivera att kommuner av denna storleksordning indelas i valkretsar. Möjlighet därtill bör emellertid finnas om till följd av kommunens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligger för en indelning.

Utredningen anför, att de synpunkter som utredningen lagt på frågan om valkretsindelning av de borgerliga kommunerna i allmänhet har motsvarande tillämpning beträffande indelning för fullmäktigval i församlingar och därmed jämförliga kyrkliga samfundigheter. Behovet av valkretsindelning i församlingarna torde vanligen vara mindre framträdande än i de borgerliga kommunerna, eftersom församlingarna i allmänhet är mindre. Då det vidare är önskvärt att valkretsar för olika slag av kommunala val i möjligaste mån överensstämmer med varandra, har utredningen ansett att den förordade kommunala valkretsreformen bör omfatta även kyrkofullmäktigvalen. Utredningen föreslår för kyrkofullmäktigvalen motsvarande reglering av valkretsbestämmelserna som för fullmäktigval i borgerliga kommuner, dock med den olikheten att valkretsindelning icke skall vara obligatorisk ens när folkmängden överstiger

40 000. Som skäl för nämnda olikhet åberopas dels att vid kyrkofullmäktigvalen motsättningarna mellan olika väljargrupper i allmänhet är mindre utpräglade än vid kommunal- och stadsfullmäktigval, dels att mycket få församlingar — i Stockholm 6 och i riket i övrigt 3 — har mer än 40 000 invånare och dels att antalet kyrkofullmäktige i en församling aldrig kan överstiga 40.

Beträffande Stockholm anser utredningen att gällande regel om indelning i valkretsar för stadsfullmäktigval är lämplig. I fråga om valkretsarnas anordnande gäller dock en något snävare bestämmelse än för övriga städer, i det antalet stadsfullmäktige per valkrets är begränsat till högst 25 mot högst 30 i andra städer. Utredningen anser lämpligt att på denna punkt en jämkning göres och föreslår att även för Stockholm maximiantalet fullmäktige i varje valkrets skall vara 30. I övrigt föreslås ingen ändring beträffande stadsfullmäktigvalkretsarna i denna stad. Vad angår kyrkofullmäktigvalen i Stockholm föreslås att den nuvarande tvingande regeln om valkretsindelning, när fullmäktigantalet i en församling överstiger 30, göres fakultativ.

I enlighet med vad nu sagts har utredningen upprättat förslag till särskilda lagar angående ändrad lydelse av *dels* 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad, *dels* 34 § lagen om kommunalstyrelse på landet, *dels* 31 § lagen om församlingsstyrelse, *dels* 13 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm och *dels* 10 § lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.

Remissyttranden.

Av de 146 remissinstanser, som avgivit yttranden, har ingen motsatt sig att en ändring nu göres beträffande reglerna om valkretsindelning. Förslaget har därför icke helt avstyrkts i något yttrande. I några yttranden har emellertid påkallats ändringar beträffande vissa detaljer av förslaget. Vidare har en del remissinstanser som biträtt förslaget ansett att i samband med genomförandet av detta även vissa andra frågor bör regleras.

De flesta yttrandena avser, åtminstone formellt, förslaget i dess helhet. Några kommunala organ anger emellertid uttryckligen, att de begränsat sin granskning till den valkretsindelning — i stad, på landet eller beträffande kyrkliga kommuner — som närmast berör organet i fråga.

Med direkt angiven eller underförstådd begränsning i sist nämnda hänseende tillstyrkes förslaget eller lämnas detsamma utan erinran av sammanlagt 134 remissinstanser, däribland överståthållarämbetet, alla länsstyrelser utom de i Östergötlands och Örebro län samt landskommunernas förbund.

De remissinstanser, som närmare motiverat sitt tillstyrkande, har i allmänhet anfört sådana skäl som att nuvarande kretsindelning föranlett

avvikelser från den proportionella fördelningen av mandaten, att det är svårt att göra en naturlig uppdelning av en kommun i olika valkretsar samt att uppdelningen medfört svårigheter vid röstsammanräkningen eftersom det inträffar att samma person väljes i flera kretsar.

Sålunda anför *kommunalnämnden i Sollentuna köping*: Köpingen är f. n. indelad i tre valkretsar vid fullmäktigval. Motivet för indelningen, att olika lokala intressen skulle kunna bättre beaktas vid kandidatnomineringen, har nu icke någon större aktualitet. Genom indelningen har konstlade gränser uppstått; så t. ex. har gränsen mellan två kretsar dragits rätt genom Turebergs centrum, en indelning som icke kan anses betingad av naturliga eller av ortens förhållanden dikterade skäl. Indelningen, som synes ha framtvingats av gällande lagbestämmelser, kan enligt kommunalnämndens mening utan några som helst olägenheter upphävas.

Kommunalborgmästaren i Karlskoga anför att erfarenheterna av de stadsfullmäktigval som förrättats efter stadsblivandet 1940 visat att stadens uppdelning i två valkretsar varit till viss olägenhet. Med uppdelningen avsåg man att få två till strukturen olika valkretsar, nämligen en för den centrala bebyggda stadsdelen och en för ytterområdena som är av övervägande landsbygdskaraktär. Emellertid har det visat sig att invånarantalet i den centrala delen genom den fortskridande bebyggelsen ökat i stark takt medan antalet invånare i ytterområdena minskat. En ändring av mandatfördelningen på de båda kretsarna har därför måst ske och ny ändring måste snart åter vidtagas, såvida icke kretsarnas geografiska utsträckning ändras. Att vid en nyindelning få två från varandra tydligt markerade valkretsar torde dock knappast vara möjligt. De kanske största olägenheterna av att staden är uppdelad i två kretsar framträder emellertid vid sammanräkningarna i anledning av fullmäktigvalen. Ehuru särskilda valsedlar upprättas för varje valkrets förekommer nämligen i stor utsträckning att samma person blir vald i båda kretsarna eftersom en sedel ofta användes i annan krets än den, för vilken den är avsedd. — Några nackdelar av att Karlskoga utgjorde blott en valkrets torde icke uppstå.

Länsstyrelsen i Värmlands län har gjort en undersökning av nuvarande valkretsindelningens inverkan på mandatfördelningen mellan partierna vid 1950 års stadsfullmäktigval i Karlstad och funnit att till följd av kretsindelningen det största partiet vunnit ett mandat från det minsta partiet. Länsstyrelsen säger sig vara på grund av vunna erfarenheter ense med utredningen om att vissa olägenheter är förenade med den nu gällande ordningen och anser att dessa i stort sett kan elimineras genom de föreslagna lagändringarna.

Magistraten i Falun anför att vid 1950 års stadsfullmäktigval i staden den nuvarande indelningen i två valkretsar inverkat på utgången så, att det största partiet vunnit ett mandat från det minsta. Till följd av att partierna ofta använder kandidatlistor, som är gemensamma för val-

kretsarna, inträffar ofta att personer blir valda i båda kretsarna med därav följande komplicerat sammanräkningsförfarande. För Falu stads vidkommande har den nuvarande ordningen med två valkretsar medfört uppenbara olägenheter. Några fördelar därav har magistraten icke funnit.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län påpekar att utredningen endast undersökt valkretsindelningens inverkan vid 1950 års stadsfullmäktigval. Då det kan vara av intresse att se hur en motsvarande undersökning skulle utfalla på landsbygden — där regelmässigt ytterligare ett politiskt parti tillkommer — har länsstyrelsen gjort en beräkning av mandatfördelningen inom de landskommuner och församlingar i länet, vilka efter befolkningstalet är indelade i valkretsar. Vid 1950 års allmänna val inverkade i dessa kommuner och församlingar valkretsindelningen så, att sammanlagt 9 mandat tillföll annat parti än som skulle varit fallet om kretsindelning ej förekommit. I de flesta fall har härvid det största partiet gynnats. Som helhetsintryck av undersökningen kvarstår, att valkretsindelningen — i varje fall med utgångspunkt från 1950 års röstsiffror — icke orsakar större orättvisa när det gäller fördelningen av fullmäktigplatserna mellan de olika partierna men att slumpen spelar en viss roll med utslag till förmån för såväl större som mindre åsiktsgrupper.

Magistraten i Sala anför att i denna stad, som först vid 1950 års val delades i två valkretsar, den nuvarande indelningen ur skilda synpunkter är synnerligen otillfredsställande och att det knappast finns någon medlem av stadskommunen som önskar ett bibehållande av gällande indelning i två kretsar.

Några remissinstanser instämmer i utredningens åsikt att det finns andra medel än valkretsindelning för att låta lokala intressen komma till sin rätt. Sålunda yttrar *länsstyrelsen i Södermanlands län*, att vid 1950 års val i länet av fullmäktige i storkommunerna partierna i stor utsträckning använde sig av särskilda listor för varje delkommun och att på så sätt en proportionell uppdelning mellan delkommunerna av platserna inom partierna i viss mån torde ha ernåtts.

Vissa av de remissinstanser, som tillstyrkt förslaget, har — såsom kommer att anges i det följande — uttalat tvekan på någon eller några punkter eller uttryckt särskilda önskningsområden om andra reformer.

Bestämda yrkanden om ändring av förslaget har, på sätt närmare framgår av det följande, framförts av 12 remissinstanser, nämligen *drättselkammaren i Sundbyberg, magistraterna i Uppsala och Eskilstuna, länsstyrelsen i Östergötlands län, drättselkammaren i Linköping, magistraten i Karlstad, länsstyrelsen i Örebro län, magistraten och stadsfullmäktige i Västerås, magistraten i Gävle, drättselkammaren i Sundsvall och svenska stadsförbundet.*

Icke någon i denna grupp remissinstanser gör gällande att den nuvarande

regeln om obligatorisk uppdelning i valkretsar, då kommunens invånarantal överstiger 10 000, bör bibehållas.

Från några håll riktas kritik mot förslaget att stad med mer än 40 000 invånare alltid skall indelas i valkretsar. Sålunda anser *länsstyrelsen i Östergötlands län, drätselkammaren i Linköping* och *magistraten i Västerås*, att även för större städer det bör få avgöras från fall till fall huruvida kretsindelning skall ske. Nämnda magistrat tillägger dock att man möjligen bör bibehålla den obligatoriska regeln för de största städerna. Länsstyrelsen i Östergötlands län anför, att den anser att valkretsindelningen icke helt bör upphävas. I vissa om än fåtaliga fall torde en uppdelning ha en uppgift att fylla. Detta torde huvudsakligen vara fallet beträffande städer med stor ytvidd och heterogen befolkning eller sådana, i vilka ingår flera tidigare självständiga kommuner eller delar därav. Enbart stor befolkning är enligt länsstyrelsens mening icke i och för sig skäl nog för valkretsindelning.

Magistraten i Uppsala anför.

Utredningen har uttalat, att där olika lokala intressen finnas inom området för en kommun, dessa vanligen kunna vinna erforderligt beaktande vid valen utan stöd av en valkretsindelning. Med större skäl torde dock kunna göras gällande att där förhållanden av antytt slag föreligga ändamålet med en valkretsuppdelning undantagslöst lika väl eller bättre tillgodoses genom möjligheten för partierna att gå fram med olika listor för skilda delar av kommunen. I själva verket torde behovet av valkretsuppdelning knappast i någon mån vara beroende av en kommuns utsträckning, struktur eller invånarantal i och för sig utan endast av antalet fullmäktige som skola utses. Onekligen finnas nämligen vissa skäl för uppdelning om antalet fullmäktige är mycket stort i en kommun. Vallistorna skulle eljest emellanåt bli mycket långa och i ytterlighetsfall komma att upptaga ett 50-tal namn.

Efter att ha diskuterat skälen för och emot en uppdelning i de fall, då antalet fullmäktige är stort, anför magistraten vidare.

Då varje skäl för valkretsuppdelning torde saknas, om icke fullmäktigeantalet är mycket stort, och då redan nu 40 fullmäktige kunna väljas i en kommun utan valkretsuppdelning, synes lämpligast att helt avskaffa möjligheten till valkretsuppdelning, där högst detta antal fullmäktige skall väljas. Härigenom skulle alla bestämmelser om valkretsuppdelning i köpingar, landskommuner och församlingar bli överflödiga.

Beträffande städer med flera än 40 fullmäktige synes möjlighet till valkretsuppdelning böra bibehållas men uppdelning icke göras obligatorisk. Det torde kunna överlämnas åt vederbörande stad och länsstyrelse att föranstalta därom i den nu gällande ordningen för beslut om kretsindelning; därvid kunna synpunkterna för och emot en uppdelning vägas mot varandra efter de lokala förhållandena. Minimiantalet fullmäktige i varje valkrets kan lämpligen sättas till 15 och något maximiantal behöver icke föreskrivas. Antalet valkretsar i en stad skulle med dessa bestämmelser i praktiken kunna bli högst tre.

Anmärkas må att det under alla omständigheter torde vara rationellare att låta möjligheten och skyldigheten att göra indelning i valkretsar bli

beroende av antalet fullmäktige som skola väljas och icke av invånarantalet.

Magistraten i Karlstad anser att gränsen för obligatorisk valkretsindelning med fördel kunde ha satts högre, exempelvis vid ett invånarantal av 50 000 eller också anknutits till fullmäktigantalet, så att t. ex. valkretsindelning skulle vara obligatorisk endast om fullmäktiges antal vore minst 50. Magistraten ifrågasätter vidare, huruvida det ej skulle vara ändamålsenligt — om nu gränsen 40 000 invånare blir bestämd — att en särskild övergångsbestämmelse meddelas av innehåll att tidigare beslut om valkretsindelning i stad med förslagsvis 30 000 invånare skall tills vidare — i vart fall vid valen 1954 — äga fortsatt tillämpning. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anför i anledning av magistratens förslag om höjning av gränsen till förslagsvis 50 000 invånare att om erfarenheterna från andra län talar för en sådan höjning, länsstyrelsen icke har något att erinra däremot.

Länsstyrelsen i Örebro län framhåller som sin åsikt att det förhållandet att en kommun eller församling har ett stort invånarantal ej i och för sig synes motivera en valkretsindelning. Om till exempel blott tio fullmäktige skulle utses i en stad av Stockholms storlek torde med proportionellt valsystem staden trots sitt stora invånarantal ej böra indelas i valkretsar. Det främsta motivet för indelning av en kommun eller församling i valkretsar torde som regel vara önskvärdheten av att undvika att namnlistorna vid valen blir alltför långa, vilket medför att de personliga momenten vid valen skjutes åt sidan. Länsstyrelsen ifrågasätter därför huruvida ej antalet fullmäktige som skall väljas bör bli avgörande både när det gäller att avgöra huruvida valkretsindelning skall eller må ske och huru stora valkretsarna skall vara. Maximiantalet fullmäktige som må väljas inom kommun respektive församlingen eller valkretsen torde därvid förslagsvis sättas till fyrtio medan minimiantalet synes böra bestämmas till tio. Beträffande valkretsarnas storlek ifrågasätter länsstyrelsen huruvida ej antalet fullmäktige, som må utses inom respektive valkrets, bör bestämmas lika i de olika författningar varom nu är fråga.

Stadsfullmäktige i Västerås ifrågasätter huruvida icke den övre gränsen för den fakultativa indelningsregelns tillämpning bör antingen helt slopas eller också höjas till förslagsvis 100 000 invånare.

Magistraten i Gävle föreslår att gränsen höjes från 40 000 till 60 000 invånare.

Magistraten i Eskilstuna säger sig ha funnit att för denna stad nackdelarna av valkretsindelning är mer betydande än fördelarna och uttrycker den önskan att reglerna om valkretsindelning göres fakultativa även för städer av Eskilstunas storlek.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län uttalar viss tvekan huruvida den av utredningen föreslagna gränsdragningen vid befolkningstalet 40 000 är den mest lämpliga men finner sig dock kunna godtaga denna. *Länsstyrelsen i*

Kopparbergs län anför, att gränsen i varje fall ej bör sättas lägre än vid invånarantalet 40 000.

A andra sidan anför *stadsfullmäktige i Kalmar* och *länsstyrelsen i Västmanlands län* uttryckligen att utredningens ifrågasvarande gränsdragning mellan obligatorisk och fakultativ indelning är lämplig.

Beträffande frågan om uppdelning i valkretsar av stad, kommun eller församling som ej har över 10 000 invånare framställles några anmärkningar mot förslaget.

Svenska stadsförbundet anför.

Tveksamhet om förslagens sakliga innehåll lär enligt styrelsens mening endast kunna råda om lämpligheten av att öppna möjlighet till uppdelning i valkretsar av kommuner med lägre invånarantal än 10 000. Enligt förslaget skall valkretsuppdelning i dessa fall kunna ske, då till följd av stadens (kommunens) särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligga därtill. Utredningen har till stöd för sin mening åberopat dels gällande praxis — i det enda fall, som spörsmålet kommit under regeringsrättens prövning torde dock motivet för bibehållande av gällande valkretsuppdelning i kommun med lägre invånarantal än 10 000 ha varit av praktisk natur (inträffad befolkningsnedgång bedömd såsom rent tillfällig) — dels vissa norrlandskommuners stora ytvidd och dåliga kommunikationer. Styrelsen vill för sin del — med hänsyn icke minst till de av utredningen själv i annat sammanhang anförda olägenheterna med valkretsuppdelningar och möjligheten för väljare att vid valen gå fram med särlistor — ifrågasätta bärkraften av dessa skäl. Ur stadskommunal synpunkt föreligger i vart fall intet behov av valkretsuppdelning i så små kommuner. Därtill kommer, att den föreslagna lagtextens avfattning — styrelsen tänker här på uttrycket »särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden» — synes kunna ge anledning till missförstånd och onödiga meningsmotsättningar i de berörda kommunerna.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län yttrar, att den icke har något att erinra mot att möjlighet lämnas kommun med ej över 10 000 invånare att i särskilda fall bli indelad i valkretsar men att länsstyrelsen anser det överflödigt att i lagtexten inflyter någon exemplifiering av de synnerliga skäl som kan motivera en dylik indelning.

I fråga om kompetensfördelningen mellan kommun och länsstyrelse beträffande indelningsfrågorna har som tidigare angetts utredningen icke föreslagit någon förändring. Valkretsindelning skall alltså beslutas av länsstyrelsen antingen efter framställning av fullmäktige eller utan sådan framställning sedan fullmäktige beretts tillfälle avge yttrande. I några remissyttranden av kommunala organ framhålles, att bestämmanderätten bör tillkomma kommunerna.

Drätselkammaren i Sundbyberg anför sålunda, att 15 § LKS för närvarande ger länsstyrelserna en prövningsrätt, som mycket nära sammanfaller med en rent formell granskningsrätt beträffande kommunens förslag till kretsindelning. Det remitterade lagförslaget ger däremot länsstyrelserna

rätt att lägga helt andra synpunkter på kommunernas förslag — i form av en bedömning av dessas lämplighet. Lagförslaget har icke i tillräcklig utsträckning skyddat den kommunala självbestämmanderätten. Drätselkammaren föreslår, att den lämplighetsprövning, som enligt den föreslagna 15 § skall ske enligt den fakultativa regeln om valkretsindelning, lägges helt på kommunen och att länsstyrelsens prövning endast omfattar att de formella kraven i paragrafens andra stycke är uppfyllda. — *Drätselkammaren i Solna* tillstyrker utredningens förslag men säger sig samtidigt vilja understryka vikten av att vid lagens tillämpning den kommunala bestämmanderätten i möjligaste mån respekteras. — I anledning av vad de sistnämnda två remissinstanserna anfört yttrar *länsstyrelsen i Stockholms län*, att vid tillkomsten av 1930 års kommunallagar vederbörande departementschef framhöll att länsstyrelserna endast sällan torde komma att avvika från fullmäktiges framställning om valkretsindelning. Sådan avvikelse torde heller icke ha förekommit ofta. Icke heller i fortsättningen torde länsstyrelserna annat än i rena undantagsfall komma att gå emot kommunerna i kretsindelningsfrågor. Det torde dock knappast vara riktigt att låta länsstyrelsernas prövning bli av endast formell karaktär.

Även *drätselkamrarna i Linköping och Sundsvall* anser att vid tillämpning av den fakultativa bestämmelsen avgörandet bör tillkomma kommunerna. Drätselkammaren i Linköping framhåller i detta sammanhang, att ända från stadsfullmäktiginstitutionens tillkomst år 1862 och fram till 1930, det ankom på stadsfullmäktige att bestämma om valkretsindelning. Den inskränkning i den kommunala självbestämmanderätten, som 1930 års kommunallagar otvivelaktigt innebar, synes vara mogen för avskrivning. Genom att avgörandet i hithörande frågor återföres till fullmäktige ger en fakultativ bestämmelse fullgoda garantier för att valkretsindelning kan ske i de fall, då fullmäktigmajoriteten anser detta erforderligt.

I några remissyttranden framföres vissa speciella yrkanden eller önskemål.

Drätselkammaren i Linköping ifrågasätter ändring av regeln i 15 § LKS att i allmänhet inom varje valkrets en stadsfullmäktig skall utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles då stadens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela staden. Lagtexten borde ge mera preciserade regler om när och hur justering av mandatfördelningen skall ske i anledning av ändringar i befolkningssiffrorna. Det kunde ifrågasättas om icke orden »i allmänhet» borde utgå för att hindra en alltför subjektiv tolkning av proportionalitetsregeln. Därjämte torde en fördelning efter antalet röstberättigade vara lämpligare än nuvarande fördelningsmetod.

I flera yttranden anges den nuvarande möjligheten att en och samma person blir vald i flera valkretsar såsom en av olägenheterna av valkretsindelning. Några remissinstanser anser att bestämmelser bör införas om hur det vid sammanräkningen skall förfaras i dylika fall. Uttalanden av

denna innebörd göres av *länsstyrelserna i Örebro och Västmanlands län* samt *magistraten i Gävle*. Däremot anser *länsstyrelsen i Gävleborgs län* att frågan såsom hittills bör överlämnas åt rättstillämpningen.

Departementschefen.

Regler om obligatorisk indelning av borgerliga kommuner i valkretsar för fullmäktigval infördes i samband med proportionsvalreformen. För städer skedde detta år 1909 och för landskommuner år 1913. Då representativt system infördes i församlingarna år 1930, meddelades bestämmelse om obligatorisk valkretsindelning även för val av kyrkofullmäktige.

Reglerna om indelning i valkretsar torde främst ha syftat till att anordna en viss garanti för att olika lokala intressen inom kommunen blev representerade bland fullmäktige. Att reglerna gjordes tvingande berodde även på att man ville praktiskt underlätta användningen av det proportionella valsystemet. Särskilt i kommuner, där antalet fullmäktige är stort, har det varit en viss betydelse att en valkretsindelning öppnat möjlighet att uppdelat partiernas kandidater på de olika kretsarna, varigenom allt för långa namnlistor kunnat undvikas. Mycket långa listor medför, utom praktiska olägenheter, den nackdelen att väljarna får rösta på ett stort antal kandidater, av vilka de i allmänhet har personlig kännedom om endast ett fåtal.

De skäl som sålunda ansetts tala för att kommunerna indelas i valkretsar för de kommunala valen är självfallet alltjämt av vikt, även om de rent valtekniska fördelarna av en dylik indelning förlorat i betydelse, sedan regler om indelning i valdistrikt införts. Emellertid medför, såsom av utredningen i detta ärende torde framgå, en alltför långt driven uppdelning i valkretsar åtskilliga olägenheter. Av folkomröstnings- och valsättsutredningen och flera remissinstanser har sålunda påpekats svårigheten att verkställa en uppdelning så, att kretsarna utgör efter ortens förhållanden naturliga enheter. Vidare har bl. a. anförts exempel på att en kommuns indelning i valkretsar medfört avvikelser från en proportionell fördelning av mandaten mellan partierna och att även personvalet påverkats därav. Att i många fall, trots att en kommun varit indelad i valkretsar, partierna använt för hela kommunen gemensamma kandidatlistor synes utvisa att värdet av att genom valkretsindelning kunna låta lokala särintressen inom en kommun bli representerade är begränsat. För övrigt kan såsom också framhållits sådana särintressen, som verkligen är av vikt, beaktas även utan uppdelning i valkretsar. Så t. ex. kan en meningsriktning med lokal anknytning gå fram med egen lista eller såsom fraktion av en större väljargrupp.

Uppdraget åt 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning att utreda frågan om valkretsindelningen inom primärkommunerna föranleddes av en

framställning från 1949 års riksdag. I skrivelse nr 207/1949 till Kungl. Maj:t hemställde riksdagen om utredning av frågan om revision av bestämmelserna angående stads indelning i valkretsar. Vad som framför allt åsyftades var den nuvarande regeln om obligatorisk indelning av stad med mer än 10 000 invånare för stadsfullmäktigval. Det anfördes emellertid också, att om utredningen skulle visa att denna regel borde upphävas eller modifieras, det syntes böra övervägas om motsvarande omreglering borde företas i övriga kommunallagar.

Av utredningens betänkande och de avgivna remissyttrandena framgår otvetydigt, att det är en allmän uppfattning att nuvarande regel i kommunallagarna, att stad, landskommun och församling skall för fullmäktigval uppdelas i valkretsar så snart folkmängden överstiger 10 000, är alltför stel och schematisk och därför icke lämnar rum för ett avgörande i varje särskilt fall efter vad som med hänsyn till de särskilda omständigheterna kan anses lämpligast. Betecknande är att ingen av de nära 150 remissinstanserna velat bibehålla denna tvingande regel i dess nuvarande utformning. Med hänsyn till vad jag förut sagt om de nackdelar som en valkretsindelning kan föra med sig synes det också klart, att en sådan icke bör införas i andra fall än då den medför påtagliga fördelar som uppväger olägenheterna. Huruvida fördelarna på detta sätt väger över kan emellertid i flertalet fall icke avgöras utan en närmare undersökning av de för en viss kommun speciella omständigheterna. Jag ansluter mig därför till den från alla håll omfattade meningen att lagstiftningen i ämnet bör bereda större frihet för en prövning från fall till fall.

Frågan är då om kommunallagarna blott bör öppna möjlighet men icke stadga skyldighet att indela kommunerna i valkretsar eller om alltjämt en obligatorisk regel om indelning bör finnas, ehuru av mindre räckvidd än nu. Utredningen har föreslagit, att för stadsfullmäktigvalen en sådan regel fortfarande skall finnas beträffande städer med mer än 40 000 invånare men att för övrigt kommunerna och församlingarna icke skall tvingas verkställa indelning. Mot bibehållande i denna begränsade omfattning av den obligatoriska regeln har blott ett tiotal remissinstanser rest invändningar. De föreslår att skyldigheten att verkställa indelning i valkretsar helt skall slopas eller att den obligatoriska regelns tillämpningsområde skall ytterligare inskränkas.

Utredningens förslag att valkretsindelning skall finnas i de större städerna har motiverats främst av praktiska skäl. Jag delar utredningens uppfattning att beträffande sådana städer valkretsindelning måste anses innebära övervägande fördelar och därför bör finnas. Hur gränsdragningen skall ske mellan städer, som bör omfattas av ifrågavarande regel, och övriga städer kan givetvis vara föremål för delade meningar. Utredningen har föreslagit, att gränsdragningen skall ske efter invånarantal. I några yttranden har påyrkats att gränsen i stället skall bestämmas efter antalet full-

mäktige som skall väljas. Häremot kan emellertid invändas, att antalet fullmäktige i sin tur betingas av invånarantalet och att det därför torde vara mest följdriktigt att invånarantalet får bestämma även frågan om obligatorisk valkretsindelning. Utredningens förslag, enligt vilket gränsen skall dragas vid ett invånarantal av 40 000, har gillats av det stora flertalet remissinstanser. Förslaget torde få anses väl avvägt, och jag vill därför förorda detsamma. — Då några landskommuner med så stort invånarantal som 40 000 icke finns, behöver en motsvarande obligatorisk regel icke stadgas för dessa kommuners del. På de av utredningen anförda skälen anser jag att ej heller för församlingsvalen någon dylik regel erfordras.

För städer med högst 40 000 invånare samt för landskommuner och församlingar skall enligt utredningens förslag fullmäktige och länsstyrelserna få efter lämpligheten pröva om indelning i valkretsar bör ske eller ej, dock med den begränsningen att om kommunens eller församlingens folkmängd icke överstiger 10 000, indelning ej må ske utan att till följd av kommunens eller församlingens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligger därtill. Att en begränsning av indelningsmöjligheterna skall finnas för de minsta kommunala enheterna har vunnit allmänt gillande hos remissinstanserna. Svenska stadsförbundet har i sitt yttrande över förslaget ifrågasatt lämpligheten av att över huvud taget medge indelning av så små kommuner och förklarat att ur stadskommunal synpunkt i varje fall intet behov av sådan indelning föreligger. Såsom skäl för sitt ifrågavarande förslag har utredningen åberopat bl. a. att inom vissa norrlandskommuner de betydande avstånden och bristfälliga kommunikationerna mellan olika bygder kan föranleda att starka skäl finnes för valkretsindelning, ehuru enbart folkmängden ej skulle motivera en sådan. För egen del vill jag ansluta mig till förslaget även i denna del. Om möjligheten till valkretsindelning i de avsedda fallen begränsas på sätt som föreslagits, torde man icke behöva befara att indelning sker i andra fall än då det verkligen finns vägande skäl härför.

Utredningen har icke föreslagit någon ändring beträffande beslutanderätten i fråga om valkretsindelning. Denna skall alltså enligt förslaget fortfarande ligga hos länsstyrelsen, men fullmäktige skall äga göra framställning i frågan och få yttra sig innan länsstyrelsen på eget initiativ meddelar beslut om indelning. I några yttranden har föreslagits att avgörandet skulle flyttas från länsstyrelserna till kommunerna. Bestämmelsen om att länsstyrelsen skall ha beslutanderätten infördes år 1930, då nuvarande kommunallagar antogs. Dessförinnan låg avgörandet hos de kommunala myndigheterna, men dessas beslut skulle för att få gällande kraft godkännas av länsstyrelsen. Som skäl för ändringen åberopades att därigenom förfarandet vid fastställande av indelning påskyndades och sålunda risken för att indelning icke skulle komma i tillämpning å avsedd tid minskades. Då

dessa skäl alltjämt synes vara bärande, finner jag mig icke kunna förorda den föreslagna ändringen. Såsom förutsattes vid regelns införande torde länsstyrelserna endast i undantagsfall avvika från kommunernas uttalade önskemål i dessa frågor.

De ändringar i lagen om kommunalstyrelse för Stockholm och lagen om församlingsstyrelse för denna stad som utredningen föreslagit har godtagits av överståthållarämbetet och stadskollegiet i Stockholm. Jag finner förslaget härutinnan välgrundat och tillstyrker därför detsamma.

Av vad jag nu sagt framgår alltså att jag helt biträder utredningens förslag till ändring av reglerna om valkretsar vid de kommunala valen.

Inom inrikesdepartementet överväges att underställa innevarande års riksdag förslag till ny kommunallag, gemensam för stad och land. I det utkast till sådant förslag, som f. n. föreligger, har reglerna om valkretsindelning utformats i enlighet med vad jag nu förordat. Den nya lagen är avsedd att träda i kraft först den 1 januari 1955. Då det är angeläget att de nya bestämmelserna om valkretsindelning äger tillämpning vid 1954 års fullmäktigval, bör de emellertid införas i de nu gällande kommunallagarna. För att beslut om ändring av valkretsindelning skall beaktas vid 1954 års val, måste det föreligga före den 1 november 1953. Jag föreslår att de lagar om ändring av kommunallagarna, som erfordras, skall träda i kraft den 1 juli 1953.

I enlighet med de riktlinjer, som angivits i det föregående har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till lagar om ändrad lydelse av dels 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad, dels 34 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, dels 31 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, dels 13 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, dels ock 10 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm. Förslagen överensstämmer med utredningens förslag till ändringslagar.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga förut omnämnda inom inrikesdepartementet utarbetade förslag till

1) *lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad,*

2) *lag angående ändrad lydelse av 34 § lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet,*

3) *lag angående ändrad lydelse av 31 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse,*

4) *lag angående ändrad lydelse av 13 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm,*

5) *lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställdan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Eivor Hermansson.